

O ANTIIMPERIALISMO EN ACCIÓN: RUSIA, CHINA E SIRIA

VÍCTOR M. SANTANA LORENZO

Estudiante do Máster en Estudos Árabes e Islámicos Contemporáneos
Universidade Autónoma de Madrid

Resumo: Este artigo ten por obxecto abordar a situación do conflito sirio no escenario internacional da rexión e, igualmente, brindar algunhas ferramentas que permitan analizar a loita de intereses dos distintos países implicados. Para iso, faise un percorrido a través das alianzas de Siria e as súas conexións co conflito.

Posteriormente, abórdase a situación actual de Siria coa intención de analizar si imos poder ver unha pronta resolución do conflito e quen sería o hipotético vencedor.

Palabras Chave: Siria, conflito sirio, Irán, Rusia, China, antiimperialismo.

Abstract: The main aim of this article is to cover the Syrian conflict in the context of the international situation in the Middle East in order to give some tools, which allow the analysis of the struggle of interests of the countries involved. In this sense, we cover the path through Syria's alliances and their participation in the conflict.

After that, the present situation of Syria is going to be explained with the principal intention of discovering if a sooner solution is possible and who will be the hypothetical victor.

Key Words: Syria, Syrian conflict, Iran, Russia, China, anti-imperialism.

Dende o ano 2011, estamos vivindo o espertar do pobo sirio, que se enfronta de xeito directo a unha estrutura de Estado, organizada polo Baaz, con máis de 50 anos á fronte dun goberno que sistematicamente provocou medo, humillación e saqueos á poboación que hoxe esperta (Abbas, 2011).

Este partido, que con man de ferro gobernou Siria durante o último medio século, é o responsable do achegamento na década dos 60 ao bloque soviético, coa conseguinte proliferación dun sentimento anti-imperialista fronte ás potencias occidentais e en concreto cara a Estados Unidos de América.

A finais dos anos 90, un académico americano, Zbigniew Brzezinski (2003), resaltou que o maior perigo que podería existir para a hexemonía dos Estados Unidos sería unha coalición opositora, ao

dominio do poder americano na rexión, formada por Rusia, China e Irán, aínda que tamén recalcou que se trataría dun escenario moi pouco probable. Hoxe en día vemos como ese escenario estase dando e está facendo uso do seu control sobre Siria para demostrar a efectividade do seu poder sobre a rexión.

1. O Baaz

O partido Baaz é o partido no que se sustenta, a día de hoxe, o goberno alauí dos Al-Assad, o que organiza o Estado e o canalizador do poder a tódolos estamentos da sociedade. Pero o Baaz non é un partido recente, ten unha longa historia que non sempre estivo baixo o dominio da familia Al-Assad e das elites alauíes nas que se apoiou.

O partido Baaz chegou ao poder en Siria en 1963, pero é a partir de 1966 cando se empezou a marcar o rumbo do que é o actual Baaz. Nese tempo a proliferación do comunismo en Siria foi exponencial, obtendo un apoio institucional e social moi grande, chegándose a considerar o comunismo como o único mecanismo garante da unidade nacional así como a independencia do país fronte a potencias estranxeiras (Van Dam, 1996).

O Baaz articulouse durante os anos de Hafez Al-Assad á fronte do goberno, 1971-2000, como o instrumento político para controlar á poboación, instrumento que herdou o seu fillo Bashar Al-Assad no ano 2000 trala morte do seu pai, e que seguiu utilizando ao seu antollo ata o ano 2011, cando o pobo sirio dixo basta.

Pero a partir do 2000 a influencia do Baaz na sociedade foi perdendo peso debido a unha serie de sucesos que ocorreron na rexión como: a invasión de Irak no 2003, o que provocou un aumento da presión occidental en Oriente Medio, o asasinato do primeiro ministro de Líbano Rafiq Al-Hariri en 2005 e o non recoñecemento por parte das potencias occidentais da vitoria electoral de Hamás en 2006, o que levou a Bashar a fortalecer ás forzas de seguridade do Estado (Pierret, 2012: 179-200) e a fomentar a reislamización da sociedade.

2. Rusia

O Baaz é o nexos que permite fomentar as relacións entre Siria e a Unión Soviética, as cales comezaron en 1953, cando no seo do Consello de Seguridade de Nacións Unidas, os soviéticos sitúanse con Siria no conflito sobre as augas do Xordán contra Israel. Siria declarouse neutral durante estes anos pero debido ao apoio que as potencias occidentais deron á creación do Estado de Israel e o rexeitamento que Siria mostrou a isto dende un principio, propiciou que o achegamento ao bloque soviético fose unha realidade, incentivada cunha serie de beneficios económicos provenientes deste bloque (Ginat, 2005).

As seguintes décadas supuxeron para Siria un maior achegamento e colaboración co bloque soviético. Pero foi na década dos 70 cando Siria acadou o posto de aliado prioritario da URSS en Oriente Medio e o mundo árabe, debido en parte á perda de influencia do bloque do leste sobre Exipto.

A conxelación das relacións entre os dous países chegou á raíz da caída da URSS en 1991 e á aparición dunha Rusia que debía facer fronte aos retos internos. Oito anos despois, coa chegada do ministro de exteriores ruso Primakov, volvéronse a poñer os ollos sobre Oriente Medio. Pero non foi ata 2003 e debido á invasión de Irak por parte de EEUU cando a alianza entre Siria e Rusia se volveu a fortalecer. A velocidade coa que Rusia se apresurou a recuperar as boas relacións con Siria formou parte dunha estratexia para non permitir que a influencia de Estados Unidos en Oriente Medio crecese.

A importancia que Rusia lle confire a Siria pasa por moitos sectores, dende o comercial, onde o sector enerxético e a venda de armamento son puntos chave, ata a propia posición xeoestratéxica de Siria e as relacións de este coa súa contorna. A balanza comercial entre ambos países non supón unha gran porcentaxe de negocio para Rusia, pero a economía rusa fíxose oco nalgúns sectores estratéxicos sirios como a explotación de xacementos petrolíferos ou a construción de proxectos hídricos, investimento que se realizou a partir de 2005 coa condonación do 73% da débeda que Siria tiña con Rusia (Sánchez, 2006).

Para Rusia os beneficios obtidos polas exportacións de gas a Europa son moi importantes, por iso controlar a través do goberno sirio as canles de gas que transportan ese recurso a Europa desde Qatar¹ é unha oportunidade á que Rusia non se pode negar, poder controlar os prezos do gas ao seu antollo, provoca que os intereses de Rusia en Siria tamén se vexan influenciados por isto (Minnin, 2013).

A venda de armamento é o sector comercial máis beneficioso para Rusia, tendo en conta que a día de hoxe case a totalidade do inventario de armas sirio procede de Rusia, destacando por exemplo o actual sistema de defensa aéreo, mísiles Ónix P-800 equipados cun sistema de radar de última xeración. Deixando ao carón a balanza comercial entre os dous países, os intereses de Rusia tamén se centran noutro sector, a situación xeoestratéxica de Siria en Oriente Medio. Siria conta cunha saída ao Mediterráneo e unha conexión directa con Líbano, Irak e Israel, ademais dunha influencia sobre Palestina e Irán.

A saída ao Mediterráneo é esencial para Rusia: en Tartus, cidade siria do mar Mediterráneo, o Goberno ruso conta coa súa única base naval militar fora do territorio da antiga Unión Soviética. Este enclave é considerado como necesario para manter a súa influencia na zona (Ghilès, 2013). As influencias que Siria pode exercer nos países da rexión, ou sobre determinados grupos, é outro motivo para o apoio

¹ Qatar é un dos primeiros produtores de gas do mundo. <http://www.indexmundi.com/map/?t=0&v=136&r=me&l=es> (consultado: 2.07.2013).

que Rusia está prestando a Siria. O uso por parte do antigo país soviético destes lazos axudaralle a afianzar o seu poder na rexión e facer fronte á influencia crecente das potencias occidentais.

A conexión que une a Rusia e Irán é o punto máis importante para Siria, xa que é debido a esta estreita relación pola que Rusia segue mantendo o apoio a Bashar Al-Assad. O programa nuclear iraní está apoiado por Rusia coa intención de dotar a Irán dun poder que lle consolide na rexión fronte ao posicionamento Occidental e Israel e para iso a consolidación da Siria dos Al-Assad como primeira liña é esencial. De aí a importancia que Rusia lle está concedendo ao conflito.

3. China

A diferenza de Siria e Rusia, as relacións entre China e Siria non son antigas e as existentes hoxe en día son en case a súa totalidade por asuntos comerciais. A ideoloxía socialista, o uso dun partido para vertebrar o Estado e a necesidade de facer fronte a un Occidente cada vez máis próximo ás súas fronteiras, son puntos en común entre o xigante asiático e Siria pero non suficientes para explicar o apoio que China brinda ao réxime de Bashar desde o inicio do conflito en 2011.

Durante estes anos vimos como os intereses de China van máis aló da propia guerra, defendendo sempre un diálogo entre as partes cun especial interese pola non intervención, deixando claro que o respecto á Carta de Nacións Unidas é esencial para unha solución pacífica do conflito e esquecéndose das súas posicións en anteriores conflitos como o de Sudán en 2007².

A diferenza de Rusia, os intereses comerciais chineses en Siria son moi importantes. En 2011, China converteuse no primeiro socio comercial do réxime de Bashar, ascendendo o total dos intercambios comerciais a máis de 2,4 mil millóns de dólares (Wuthnow, 2012), unha cifra récord conseguida en apenas 7 anos, xa que foi a raíz da creación do Consello de Negocios China-Siria en 2004 cando as relacións comerciais entre os dous países despegaron.

Nas relacións comerciais entre China e Siria adquire un importante rol o sector enerxético. O propio Goberno chinés a través da Corporación Petroleira Nacional China e empresas privadas investiu dende o 2005 centos de miles de millóns de dólares nas maiores petroleiras sirias, na procura de novos xacementos e en I+D do país para fomentar a eficiencia enerxética. Pero foi tralo embargo imposto pola Unión Europea e Estados Unidos cando China tomou vantaxe e asumiu a compra de petróleo, que ata ese momento Siria exportaba a Occidente.

Ante isto é lóxico pensar que o posicionamento de China vai enfocado a protexer os seus intereses

² Conflito de Darfur, foi unha guerra racial entre os árabes e negros da zona na que China tomou parte coa venda de armamento ao goberno e este o repartiu entre os grupos árabes.

económicos no país, debido a que ante unha caída do réxime de Bashar os seus contratos estarían en perigo. Por iso a resolución que o goberno de China busca pasa sempre por unha solución negociada por ambos bandos. Non é menos importante o interese que China está poñendo en afianzar a súa cada vez máis activa presenza internacional, unha nova diplomacia que o país do dragón quere impoñer en Oriente Medio e o resto do mundo.

De tódalas maneiras, o peso da economía siria e a produción petrolífera non son tan significativos para China en datos absolutos como para vincularse dun xeito tan directo ao réxime de Bashar. Por iso é obvio pensar que os intereses radican non en clave deste conflito en concreto, senón que exceden a un nivel máis rexional. Do mesmo xeito que Rusia, China considera vital o mantemento do estatus de Irán na rexión, e para iso ve necesario manter unha fronte ante o posicionamento de Occidente cos países do Golfo e Siria é a peza central; si caera desestructuraríase toda a rexión a favor de Occidente (Shen, 2012).

4. Rusia e China

Non é casualidade que ambas potencias, Rusia e China, actúen en bloque ante o conflito de Siria. Parte dos obxectivos que teñen como nacións concordan. Evitar unha maior fortaleza dos países occidentais na rexión pero tamén defender os seus intereses nacionais vense reflectidos nesta contenda rexional.

O bloque China-Rusia actuou xa de xeito conxunto na resolución 1973 que en marzo de 2011 autorizou a Nacións Unidas a tomar todo tipo de medidas, salvo a intervención terrestre en Libia. Isto, a ollos das dúas potencias, que se abstiveron, foi un erro que non debe repetirse en Siria. Por iso é polo que ambas manteñen a postura de non intervención, así como o fomento do diálogo entre as partes co fin de que sexa o actual goberno de Bashar, o que se manteña no poder ata as seguintes eleccións, liderando unha transición no país. Pero esta saída é inviable para os grupos opositores debido á loita fratricida que se está vivindo, onde se lle acusa a Bashar de cruzar a liña vermella cando comezou a matar ao seu pobo.

Estes dous países son fieis defensores, no caso de Siria, de respectar os principios da Carta de Nacións Unidas e por iso están vetando sistematicamente as resolucións que se queren adoptar no Consello de Seguridade. Recalcan, pola contra, a necesidade de solucionar o conflito baixo os termos da Conferencia de Xenebra, engadindo ademais á mesa de negociacións a Irán, decisión coa que Estados Unidos non se sente cómodo (Soles i Lecha, 2012).

China e Rusia son os segundos e oitavos consumidores de petróleo do mundo³, o que significa que

³ Web Indexmundi: <http://www.indexmundi.com/map/?t=0&v=91&r=xx&l=es> (consultado: 20.06.2013).

están moi expostos aos cambios de prezos deste produto. Malia que Rusia teña unha importación moi baixa de cru, China é a segunda tras Estados Unidos en demandar este ben directamente dende Oriente Medio. Isto é outro dos motivos que moven a estas dúas grandes potencias a tomar parte no conflito de Siria.

Unha eventual caída do réxime de Bashar provocaría un debilitamento de Irán como potencia antiimperialista na zona, sabendo que a súa capacidade para influír en Hezbolá ou Hamás veríase reducida e que o apoio que lle pode ofrecer Irak non é suficiente para substituír a Siria.

Isto provocaría que Irán quedácese a mercé dun auxe dos países do sur, Arabia Saudita e Qatar sobre todo, que se aproveitarían para influír no novo goberno de Siria conflito acrecentado pola división Chií-Suní. Tal hipótese acrecentaría a inestabilidade con Irán e achegaría de xeito inminente un conflito aínda a maior escala na rexión, axudado polo programa nuclear iraní, o que conlevaría unha suba vertixinosa dos prezos do petróleo. Este escenario é o que Rusia e China queren evitar custe o que custe, e para iso non dubidan á hora de apoiar a Bashar.

Conclusiones

A solución ao conflito sirio está moi lonxe de ser unha realidade. Logo do analizado para realizar este artigo, pódese dicir que cada vez lle será máis difícil á oposición facer fronte a un réxime que conta dende un primeiro momento cuns apoios sólidos que lle nutren de diñeiro, armas e combatentes, xa que, ademais, a insurxencia atópase moi fragmentada, con poucos apoios de Occidente e cunha achega continua das potencias sunníes cuxa finalidade é financiar a certos grupos que a diversifican e debilitan.

O elemento que complica a resolución do conflito son os intereses de cariz antiimperialistas que sobrevoan a rexión da man de Rusia e China, dúas das principais potencias aliadas de Bashar Al-Assad ante as Nacións Unidas. Ambas, por separado ou conxuntamente, bloquearon constantemente as decisións do Consello de Seguridade, afastando aínda máis a poucas oportunidade dunha intervención de Nacións Unidas que podería impulsar o avance da oposición.

Ante estes apoios exteriores do réxime, o grupo de potencias occidentais que apoian á oposición (Estados Unidos, Francia, Inglaterra e Alemania) así como o grupo de países sunníes do Golfo, decidiron aportar algúns dos medios necesarios –armamentísticos e financeiros- ao Exército Sirio de Liberación, amparándose nas brutais agresións que a oposición está sufrindo. Nestas circunstancias, o fracaso dunha solución pacífica é patente, quedando a resolución militar ao arbitrio da lei do máis forte, como se puido comprobar na última reunión do G-8, na cal Rusia mostrouse claramente reacia a chegar a un acordo con Estados Unidos, acordo que cada vez máis vemos como se ten que ir adecuando aos intereses de Rusia

sobre unha non intervención.

Debemos concluír destacando que estamos ante un conflito armado entre dous bandos moi desiguais. Por unha banda temos un réxime fortemente armado, cunha achega continua de combatentes, e no outro, unha oposición que ve como as súas aspiracións de derrocar a Bashar Al-Assad vanse reducindo ante un apoio de Occidente cada vez máis laxo, motivado en parte polo medo ás divisións internas dentro da propia oposición así como un non convencemento dos beneficios que provocaría un cambio de poder. Por todo isto, estamos convencidos de que unha resolución próxima do conflito é inviable e moito menos a favor da oposición, a non ser que o Consello de Seguridade de Nacións Unidas supere o bloqueo no que está sumido polos continuos vetos de Rusia e China.

Bibliografía

Abbas, H. (2011). "The Dynamics of the Uprising in Syria". Arab Reform Brief. 5.10.2011.

<http://www.arab-reform.net/dynamics-uprising-syria> (Consultado: 20.05.2013).

Arteaga, F. (2011). "Siria: La caída del régimen, entre la intervención externa y la guerra civil". Real Instituto Elcano. 12.12.2011.

http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/especiales/crisismundoarabe/analisis/rie/ari160-2011 (Consultado 12.05.2013).

Brzezinski, Z. (2003). Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the 21st Century. Touchstone, 2003 (reeditado).

"El régimen sirio intensifica su ofensiva por el control de Qusair". 25.05.2013. El País.

http://internacional.elpais.com/internacional/2013/05/25/actualidad/1369493038_363606.html (consultado: 1.06.2013).

Ghilès, F. (2013). "Russia in Syria and the shape of the Middle East". Opinión CIDOB, n.º 195. 18.06.2013.

http://www.cidob.org/ca/publicacions/opinio/mediterraneo_y_oriente_medio/russia_in_syria_and_the_shape_of_the_middle_east (Consultado 28.06.2013).

Gómez García, L. (2009). Diccionario de islam e islamismo. Espasa, Barcelona.

Masters, J. (2013). "What is the Status of the Situation in Syria?". Council on Foreign Relation. 8.05.2013.

<http://www.cfr.org/syria/syrias-crisis-global-response/p28402> (Consultado 3.06.2013).

Meneses, R. (2013). "La guerra civil siria en clave regional: El impacto en los países vecinos". Anuario CEIPAZ 2013-2014.

Minin, D. (2013). "The geopolitics of gas and the Syrian Crisis: Syrian "opposition" armed to thwart constuction of Iran-Iraq-Syria gas pipeline". 31.05.2013. <http://www.globalresearch.ca/the-geopolitics-of-gas-and-the-syrian-crisis-syrian-opposition-armed-to-thwart-construction-of-iran-iraq-syria-gas-pipeline/5337452> (consultado a fecha 21 de junio 2013).

Nisman, D. , Brode, D. (2013). "Will Syria bleed Hezbollah dry?". The New York Times. 30.01.2013. http://www.nytimes.com/2013/01/31/opinion/global/will-syria-bleed-hezbollah-dry.html?_r=0 (consultado: 2.06.2013).

Pierret, T. (2011). Bass et islam en Syrie: La dynastie Assad face aux oulèmas. Presses Universitaires de France. Paris.

"Reanudan las reuniones del G-8 sin alcanzar acuerdo sobre Siria". Público a fecha 18.06. 2013. <http://www.publico.es/internacional/457403/reanudada-las-reunion-del-g8-sin-alcanzar-un-acuerdo-sobre-siria> (consultado: 28.06.2013).

Sancha, N. (2011). "El desafío de El Assad y las vacilaciones de Occidente". Política Exterior. vol. 25, nº 142, págs. 24-33.

Sánchez Andrés, A. (2006). "Las relaciones económico-políticas de Rusia con Siria y su impacto sobre Oriente Medio". Real Instituto Elcano. http://www.realinstitutoelcano.org/analisis/952/952_SanchezAndres.pdf (Consultado 23 de mayo de 2013).

Shen, S. (2012). No Longer Keeping a Low Profile: Change in Diplomacy in China's involvement in Syria . Ming Pao. Hong Kong.

Solés i Lecha, E. (2012). "Mucho más que Siria: Las razones tras el veto ruso y chino". Opinión CIDOB, n.º 138.

Van Dam, N. (1996). The Struggle for Power in Syria: Politics and Society under Assad and the Ba'ath Party. I.B.Tauris. Londres.

Wuthnow, J. (2012). "Why China Would Intervene in Syria". The National Interest. 16.07.2012. <http://nationalinterest.org/commentary/why-china-would-intervene-syria-7197> (Consultado 5.06.2013).